

Derleme Makalesi | Review article

Geliş tarihi | Received: 21.08.2023

Kabul tarihi | Accepted: 27.09.2023

Yayın tarihi | Published: 25.10.2023

Fevzi Acar

<https://orcid.org/0009-0008-6991-0658>

Assistant Principal, Ziya Gökalp High School, Turkey, fevziacar@hotmail.com

Esra Han Akdemir

<https://orcid.org/0009-0003-5150-1964>

Assistant Principal, Vali Ünal Erkan Primary School, Turkey, esrahannn21@gmail.com

Emine Avcı

<https://orcid.org/0009-0005-2462-1906>

Assistant Principal, Vali Ünal Erkan Primary school, Turkey, emineseven855@gmail.com

Haydar Karlı

<https://orcid.org/0009-0005-1225-3202>

Principal, Mehmet Fatih Deveci Primary School, Turkey, haydarkarli@gmail.com

Selahattin Yüce

<https://orcid.org/0009-0009-4884-7079>

Principal, Çayönü Primary School, Turkey, selahattin871@hotmail.com

Halil Açıkalın

<https://orcid.org/0009-0007-3144-3567>

Principal, Selahaddin Eyyubi High School, Turkey, ibrahimpakalin06@hotmail.com

Ayhan Avan

<https://orcid.org/0009-0000-0611-2175>

Assistant Principal, Bahçelievler Primary School, Turkey, ayhanavan4633@gmail.com

Ümit Ateş

<https://orcid.org/0009-0009-3046-1530>

Principal, Şehit Mehmet Karaaslan Primary School, Turkey, ates0176@hotmail.com

Atıf Künyesi | Citation Info

Acar, F., Han Akdemir, E., Avcı, E., Karlı, H., Yüce S., Açıkalın H., Avan, A. ve Ateş Ü., (2023). Okul Yöneticilerinin Değerler Eğitimi Uygulamaları ile İlgili Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 10 (5), 1793-1807.

Okul Yöneticilerinin Değerler Eğitimi Uygulamaları ile İlgili Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi

Öz

Bu çalışmanın amacı okul yöneticilerinin değerler eğitimi uygulamaları üzerine yapılan lisansüstü çalışmaların doküman analizi ile incelenmesidir. Çalışmanın amacı doğrultusunda 2017-2022 yılları arasında yürütülmüş olan toplam 50 lisansüstü tezi incelenmiştir. Bu amaç kapsamında sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimi inceleyen çalışmaların temel özelliklerinin neler olduğu ele alınmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Veri analiz yöntemi olarak nitel veri analiz tekniklerinden olan betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Okul

ortamında değerler eğitimi ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmaların incelenmesinde; araştırmacılar tarafından ilgili literatürden yararlanılarak geliştirilen “Yayın İnceleme Formu” kullanılmıştır. Yayın inceleme formu; araştırmanın yıllarına, veri türlerine, araştırma desenlerine, örneklem grubuna ve son olarak temalarına göre incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre; okul ortamında değerler eğitimi ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmalar ile ilgili en fazla tezin 2020 yılında yapıldığı ve araştırma türü olarak nicel araştırma yöntemlerinin tercih ettikleri görülmektedir. Aynı zamanda tezler araştırma temalarına göre incelendiğinde olumlu değerler temasında özsaygı değeri dikkat çekecek düzeydedir. Olumsuz değerler temasında ise Saldırganlık değeri ön planda olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Değerler, Eğitim, Değerler Eğitimi, Okul, Lisansüstü, Okul Yöneticisi

Investigation of Postgraduate Theses Related to Values Education Practices of School Administrators

Abstract

The aim of this study is to examine the postgraduate studies on school administrators' values education practices through document analysis. For the purpose of the study, a total of 50 postgraduate theses conducted between 2017 and 2022 were analysed. Within the scope of this purpose, the main characteristics of the studies examining the values education of classroom teachers were discussed. Document analysis method, one of the qualitative research methods, was used in the study. Descriptive analysis technique, which is one of the qualitative data analysis techniques, was used as data analysis method. In the examination of postgraduate studies on values education in school environment, the "Publication Review Form" developed by the researchers by making use of the relevant literature was used. The publication review form was analysed according to the years of the research, data types, research designs, sample group and finally themes. According to the research findings; it is seen that the most theses related to postgraduate studies on values education in school environment were conducted in 2020 and quantitative research methods were preferred as the research type. At the same time, when the theses are examined according to the research themes, the value of self-esteem in the theme of positive values is at a remarkable level. In the theme of negative values, it was seen that the value of aggression was at the forefront.

Keywords: Values Education, School, Graduate, School Administrator

Giriş

Değerler, bir toplumu oluşturan bireylere en temel taşlardan olan iyilik, kötülük, doğru olanlar veya olmayanlar, güzellikler ya da çirkinlikler gibi olumlu ve olumsuz olan, hareket biçimlerini belirleyen ve zamanın şartlarına ayak uydurması açısından değişebilen yol göstericilerdir İnsanların sosyal yaşamları değer yargıları üzerine kuruludur. Değer yargılarına göre düşünüp onlara göre hareket ederler. Bu bağlamda insanların değer yargılarının gelişimi aile içerisinde başlamaktadır. Temeli ailede atılan değer yargılarının gelişimi ve yükselmesi

okullarda oluşmaktadır (Beldağ, 2019). “Bu şekilde düşünüldüğünde okulların bireylerin değer sistemlerinin oluşmasında önemi daha fazladır.” Dolayısıyla eğitim sosyal hayatımızı oluşturan ve düzenleyen, toplumsal huzuru ve mutluluğu sağlayan, bazı tehditlerin önüne geçmesine yardımcı olan değerlerin bireylere kazandırılmasının en önemli faktördür. Bahsedilen değerlerin bireylere kazandırılmasını sağlayan bu eğitim değerler eğitimini oluşturmaktadır. Değerler eğitimi, eğitimin vazgeçilmez temel taşlarından biridir. Bireylere sunulan değerler eğitiminin uzun bir planlama gerektirdiği bilinmekte olup bu eğitimin bireylere aktarılma esnasında değerlerin gerçek yaşamla ilişkisini belirleyerek ortaya koymak gerekir (Bolay, 2007). Değer, eylemleri ve tutumları yönlendiren temel inançlardır. Kişi veya kişiler için neyin önemli olduğunu belirlemesine yardımcı olurlar. Değerler, davranış için genel yönergeleri sağlamaktadır (Çankırılı, 2015). Değerler genellikle ahlaki fikirler, dünyaya karşı tutumlar veya belirli bir grup, topluluk veya kuruluşa 'iyi' olarak kabul edilen normlar ve davranışlar anlamına gelir. Genellikle 'özgünlük' veya 'saygı' gibi soyut isimlerdir. Bunlar aynı zamanda basitçe değerli ilgi alanları, faaliyetler, tercihler ve eğilimler olabilir. Değerler motive eden ve kişilerin kararlarına rehberlik eden hususlardır (Ulusoy ve Dilmaç, 2015). Hayatın farklı alanlarında birçok değere ve farklı değerlere sahip olunmaktadır. Değerler, istenilen hayatı oluşturmaya yardımcı olur çünkü hayattan ne istediğinizi bilmek onu elde etmenin ilk adımıdır. Ancak değerler çok daha fazlasını yapmaktadır. İnsan olarak büyümeye ve gelişmeye yardımcı olurlar (Çağlayan, 2013). Değerler eğitiminin geçmişi eskiye dayansa da Türkiye’deki çalışmalar çok eskiye dayanmamaktadır. Ancak son yıllarda konuyla alakalı olarak Türkiye’de yapılan çalışmalar hız kazanmış durumdadır (Avcı, 2011; Ekşi ve Okudan, 2011; Kumbasar, 2011; Özkan, 2011). Daha önce eğitimin içinde gizli (örtük) bir şekilde verilen değerler eğitimi özellikle 2005 ve 2006 yıllarından sonra eğitim müfredatına ve konulara yayılarak daha açık bir şekilde verilmeye başlamıştır. Değerler eğitimi ile ilgili yapılan tüm bu çalışmaların doküman analizi yoluyla genel eğilimlerinin belirlenmesinin çocukların akademik ve sosyal açıdan gelişimlerini desteleyeceği düşünülmektedir (Cihan, 2014). Okullarda öğrencilerin hem duyuşsal gelişimine hem de bilişsel gelişimine katkı sağlamaya çalışılması ile birlikte öğrencilerin okul içinde ve okul dışında yapılan etkinliklerle değerlerin kazandırılması büyük önem taşımaktadır. Eğitimcilerin okullarda değer eğitimine öncü olmaları ile öğrencileri gelecekte başarılı olacak şekilde şekillendirebilmektedirler. Öğrencilerin tutumları, davranışları ve genel algıları değişmektedir. Değer eğitiminin birçok avantajı vardır. Okul yöneticilerin ve öğretmenlerin değerler eğitimine verdikleri önem ile şu noktalarda avantaj sağlamaktadırlar; (Hökelekli, 2011).

- ✚ Öğrenciler, öğretmenleri ve diğer öğrencilerle olan davranışlarından daha sorumlu hale gelirler.

- ✚ Öğrenciler ev ödevleri ve sınıf çalışmaları ile düzenli hale gelirler.
- ✚ Her durumda öğretmenleri ve diğer öğrencilerle işbirliği yapmayı öğrenirler.
- ✚ Sınıftaki her durumu olgunlukla ele almayı öğrenirler.
- ✚ Öğrenciler sınıfta dikkatli olurlar.
- ✚ Öğrencilerin tereddüt etmeden kendi kararlarını vermelerine yardımcı olur.
- ✚ Olumlu bir zihin ve iyi bir tutum geliştirir.
- ✚ Değer eğitimi, öğrenciler ve öğretmenler arasında güçlü bir ilişki kurar.

Bundan dolayı çalışmamız Türkiye’de okul yöneticilerinin değerler eğitimi uygulamaları ile ilgili 2017-2022 yılları arasında hazırlanan yüksek lisans tezlerin incelenmesi bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de okul yöneticilerinin değerler eğitimi uygulamaları ile ilgili 2017-2022 yılları arasında hazırlanan yüksek lisans tezlerin genel karakteristik özelliklerini tespit etmektir. Bu hedef çerçevesinde aşağıda ifade edilen sorulara cevap aranmıştır;

1. Çalışmaların yıl dağılımı nasıldır?
2. Çalışmaların veri türlerinde dağılımları nasıldır?
3. Çalışmaların araştırma desen dağılımları nasıldır?
4. Çalışmaların örneklem tür dağılımları nasıldır?
5. Çalışmaların tema dağılımları nasıldır?

1.1. Değerler

Değerler, toplumu oluşturan bireylerin duygu ve heyecanları gibi kültürün ürettiği birleşik olgulardır. Bu nedenle insanlar aslında değer olgusunun içine doğarlar ve hayatın birçok aşamasında bununla yüzleşirler. Değer kavramı psikoloji ve sosyolojinin yanı sıra matematik ve tarih gibi bilimsel alanlarda da kullanılmaktadır. Diğer bir deyişle değerlerin insanların yaşamlarına katkı sağlaması elzem ve kaçınılmazdır (Avcı, 2011). Değerler nesilden nesile aktarılır ve yıllarca varlığını sürdürebilir ancak zamanla yok olma özelliğine de sahiptir. Doğuştan olmayan etkileşimler yoluyla öğrenilen ve deneyimlenen değerler, bireylerin ve başkalarının yaşam kalitesini artırır. Değerlerinizi detaylı bir şekilde içselleştirerek, değerlerinizin bir ömür boyu sürmesini sağlarsınız. Sorumluluk, merhametli olmak ve adalet gibi bireyleri gerçeğe yönlendiren evrensel kabul görmüş değerler günümüzde hala önemini korumaktadır. Evrensel değerler, belirli bir toplum tarafından değil, toplum tarafından bir bütün olarak kabul edildiği için daha önemlidir ancak tüm toplumların da bu değerleri koruma ve gelecek nesillere aktarma sorumluluğu vardır. Değerleri aşılama süreci de aile ile başlar ve okulun desteği ile nesiller boyunca devam etmektedir (Bostrom, 1999). Değerler, müfredatın geri kalanında olduğu gibi okul içindeki etkileşimler, etkinlikler ve diyaloglardan oluşan gizli müfredatta yer almaktadır. 2005 yılından itibaren değer kavramı Türk müfredatında ön plana

çıkmağa başlamıştır. Milli Eğitim Bakanlığđ tarafından 2018 yılında yapılan müfredat güncellemesinde temel değerler kavramı ilk kez vurgulanmış, toplam 10 temel değer (adalet, dostluk, dürüstlük, öz disiplin, sabır, saygı) ile sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve hayırseverlik tüm müfredatlarda yer almıştır (Candan ve Ergen, 2014).

1.2. Eğitim ve Değerler

Eğitim kelimesi araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmış bir kavramdır. Oluşturulan tanımlara dayanarak genel olarak şunları söyleyebiliriz: Eğitim, bir kişinin yaşamında davranış ve düşüncede bir değışikliğin meydana geldiği kendiliğinden bir olaydır (Çakmak, 2008). İster resmi ister gayri resmi olsun, eğitim, bir kişinin hayatında ömür boyu süren bir süreci içerir. Eğitimin temel amaçlarından biri, evrensel ve toplumsal değerleri yaşam boyu takip etmek için gerekli becerileri kazandırmaktır. Değerler ve eğitim arasındaki ilişkiyi araştıran araştırmacılar, eğitimin kendisinin değerlere bağlı bir süreç olduğunu ve değerler eğitiminin temel faaliyet alanı olduğunu bulmuşlardır (Robb, 2001). Özellikle teknolojinin gelişmesiyle birlikte günlük bilgi toplama hızı artmakta, değerinin bir kısmı kaybolmakta veya önemi azalmaktadır. Değerler kültürel yapılar ve dolayısıyla kültürler arası alışverişlerde ve kültürlerde rehberlik eden ve zorlayan yapılar sahiptir. Değerler eğitiminin temel amacı, bireylerin iyi ve güzel değerler geliştirmesine yardımcı olan insani değerleri keşfetmek, doğru olmayan tutum ve davranışları caydırmak ve ortadan kaldırmaktır. Bu eğitim, bireyin yaşamına ilk andan itibaren doğrudan ve dolaylı olarak fayda sağlar. Bireylerin hayatta doğru seçimler yapmasına, bu seçimlerin sonuçları ne olursa olsun sorumluluk almasına, toplum tarafından kabul görmesine ve en önemlisi kendine güvenmesine yardımcı olur (Aladağ, 2009). Bilgi bugün her zamankinden daha kolay elde edilebilir. Okullar doğru ve güvenilir bilginin ana kaynağı olarak görülse de bireyler bilgiyi ilk olarak ailelerinden öğrenirler. Bu nedenle aile bireylerinin doğru ve güvenilir bilgi alması ve kişiyi doğru yönlendirmesi gerekmektedir. Okullarda bu görevi öğretmenler üstlenirken, ders kitapları destekleyici bir rol oynamaktadır (Yaman, 2012). Whitney (1986) değerler eğitiminde öne çıkan hususları 3 kategoride açıklamıştır. Bunlar;

- a) Öğrenciler zamanla öğrendikleri değerleri tanır ve benimser.
- b) İlgili değer sorularını anlayın ve analiz edin.
- c) Öğrenciler öğrendiklerine göre hareket ederler.

1.3. Değer Eğitiminin Önemi, Amacı ve Gerekliliđi

Değerler eğitiminin amacı, bir zihni sağlıklı, masum, doğal ve özenli, daha yüksek düzeyde duyarlılık ve algılama yeteneğine sahip hale getirmeyi amaçlar (Hakam, 2018). Altan'a (2011) göre, Değer Eğitiminin Amaçları aşığıdaki noktalarla anlaşılabilir.

1. Yaşam boyu öğrenmenin temelini oluşturur

2. Öğrenciyi iş dünyasına hazırlar
3. Anlama düzeyini zenginleştirir
4. Gençlerin farkındalığını teşvik eder
5. Sosyal uyum ve ulusal bütünleşmeyi teşvik eder
6. Çelişen değerlerle başa çıkma becerisi geliştirir.

Jones'a (2009) göre değerler eğitiminin amacı, belirli bir alanda toplumsal olarak kabul görmüş değerleri bireylere aşlamak ve iyi karakterli bireyler yetiştirmektir. Onlara göre değerler eğitiminin amacı, aşlamaktır. Okul aracılığıyla bireylerde değerleri tekrar eder ve pekiştirir. Değerler eğitimi, çocukların psikolojik ve sosyal gelişimini dikkate alır ve topluma faydalı temel değerleri aşlamayı amaçlar. Değerler eğitiminin amaçları göz önünde bulundurulduğunda değerler eğitimi ile ilgili araştırmalara devam edilmesi, bu konuda çeşitli teoriler geliştirilmesi ve bu hedeflere ulaşmak için yurt içi ve yurt dışında birçok araştırmacı ile iş birliği yapılması önemlidir. Ek olarak, öğrenmeyi kolaylaştırmak ve deneyimli eğitimciler ile etkileşim kurmak için eğitim değerlerinizi etkili bir şekilde iletme için ihtiyacınız olan materyallere ve stratejilere ihtiyaç olmaktadır. Bir durumla karşılaştığında, temel ahlaki değerlere dayalı olarak, bireye bunun her zaman norm olması gerektiğini hatırlatın (Sezgin, 2006). Değerler eğitimi, bireylerin sorumluluklarının farkına varmasına, başkalarını önemsemesine, farklılıklara saygı duymasına, olay ve durumlara karşı sabırlı olmasına ve daha birçok değeri içselleştirmesine yardımcı olur. Bir insanı asil ve onurlu bir insan yapmak için de değerler eğitimi gereklidir. Bu ve benzeri nedenlerle geçmişten günümüze insanı insan yapan iyilik ve hak kavramlarının farkına varmak için eğitim ve öğretim dâhil hayatın her alanında değerler eğitimine ihtiyaç duyulmaktadır (Boydak Özkan, 2009).

1.4. Değer Eğitiminde Aile ve Okul Faktörü

İnsanlar ilk becerilerini doğup büyüdüğü evde öğrenirler. Bu nedenle aile, bireylerin değerleri öğrenmeye ve anlamaya ilk çalıştıkları yerdir. Medya, okullar ve aileler bireyler için değer yaratmanın en temel araçlarıdır. Çocuklar rol model olarak anne ve babalarını taklit ederek aile içinde değer kazanımını her şeyden önce algırlar. Kural olarak, aile yaşamı sayesinde çocuk sevgi, saygı, hoşgörü ve adalet gibi değerleri daha çabuk anlayabilir (Katılmış, 2010). Her insan farklı bir ailede büyür, bu nedenle değerlere ne kadar önemli olduklarına bağlı olarak farklı öncelik verilebilir, ancak çoğu aile toplumsal olarak kabul edilen değerlere öncelik verilmektedir (Ergün, 2013). Ailenin değer eğitimindeki rolü, değerlerin etkili bir şekilde iletilmesi yoluyla bireysel sosyal kabul elde edildiğinden okula göre önceliklidir. Ailede öğrenilen güzel değerlerin benimsenmesinde, henüz öğrenilmemiş değerlerin öğretilmesinde, yanlış öğretilen değerlerin doğru yöne çevrilmesinde okullar daha etkilidir. Ailenin temel görevi insani değerleri kazanmış bireyler yetiştirmektir (Feather, 1995). Ailenin bireye

aşladığı değerlerin temelleri sağlam olmalı ve diğer değerlerle bağ kurabilmelidir. Aile değerleri ne kadar etkin kullanır ve uygularsa, çocuk da değerleri o kadar etkin bir şekilde benimser ve günlük yaşamda uygulamaya koyar. Örneğin aile kararlarında adalet değeri, rol paylaşımında sorumluluk değeri, aile diyalogunda saygı değeri vurgulanarak çocuklar, arkadaşları arasında bu değerleri bilinçli bir şekilde hayatlarına uygulamaya başlayabilirler. Yani, çocukların değerlerine göre hareket etmeleri için motive edilmeleri gerekebilir (Doğanay, 2006). Değerlerin anlamını anlamak, ailelerin eylemleriyle tutarlı mesajlar vermelerini, bu mesajların çocuklar tarafından doğru algılanmasını ve eylemlerinin kendi iradelerini ortaya koymasını gerektirir (Demirutku, 2017). Aileler, çocuklar için değer yaratmada rol modeldir, ancak günümüz koşullarında, ailelerin yüksek çalışma temposu ve içinde yaşadıkları çevre göz önüne alındığında, bu etkiler çocukların ilgisinin azalmasına ve değerlerin kazanılmasına engel olabilir. Yine farkında olmadan medyayı kullanan anne-babalar, aile yapılarını ikinci plana atan aileler, çocukları ile yeterince vakit geçirmeyen ve onlarla ilgilenmeyen anne babalar vb. değerlerin aktarımını engelleyebilmektedir (Döş ve Savaş, 2015). Değerler eğitiminde aile kadar okul eğitimi de önemlidir. Bireyi duygulardan oluşan bir bütün olarak ele aldığımızda, bu bütünün eğitim yoluyla kontrol edilebilir hale gelmesi için değerler eğitimi gereklidir. Bireylerin öfke, kıskançlık, açgözlülük gibi hayatlarının her alanında kendilerini olumsuz ve kötü olarak gösteren duyguları vardır ve bu duygular eğitilmedikçe dengeli bir kişilik inşa etmeleri mümkün değildir. Güçlü kişiliğe sahip kişiler toplumda her zaman kendilerine yer bulabilmektedir ancak kontrol edilemeyen kişiler de toplumdan dışlanmaktadır (Kerschensteiner, 1977).

1.5. Türk Milli Eğitiminde Değer Eğitimi

Türkiye'de 2005 yılından bu yana ilk kez müfredatta değerler ve değerler eğitimine net bir şekilde vurgu yapılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'na göre 2010 yılından itibaren temel eğitim kurumlarında değerler eğitimi uygulaması tek bir başlık altında uygulanmaya başlanmıştır. Türk Milli Eğitim Sistemi 2018 Müfredat Güncellemesi ile kök değerler kullanılmaya başlanmıştır. Müfredat yenilenmiş ve branş okullarının içeriklerine bütüncül bir yaklaşım benimsenerek değerler eğitimi gerçekleştirilmiştir. Değerler eğitimi uygulamasında, eğitim sisteminde ve öğretmen kalitesinde bütüncül bir yaklaşım geliştirmek önemlidir. Günümüzde değerler eğitimine yapılan vurgu, değerlere her geçen gün daha fazla ihtiyacımız olduğunun kanıtıdır (Ersoy, 2019). Araştırmacılar tarafından yapılan bir araştırma, bir çocuğun kişilik gelişiminin beş yaşına kadar %80 oranında ilerlediği sonucuna varmıştır. Çocuklara küçük yaşlardan itibaren eğitim yoluyla bilinçli olarak aşılana değerler, onların iyi birer vatandaş olmalarına yardımcı olurken, karakterlerini de daha sonraki yaşamlarında şekillendirirler. Yaşamın ilk beş yılı karakter gelişimi için kritik olduğundan, bu yaş grubu için eğitim ve

öğretim faaliyetlerinde değer oluşturma araştırmaları daha kapsamlı ve etkilidir. Milli Eğitim Bakanlığı değerler eğitimi araştırmalarını desteklerken okullarda değer eğitimi destekleyecek projeler geliştirmeye devam ediyor. Örneğin bu yaş grubu değerler tablosuna ek olarak okul öncesi dönemde değerlerin öğretilmesi için bir değer ağacı etkinliği geliştirilmiştir. Bir değer ağacı etkinliği, onu kimin uyguladığına bağlıdır (Ulusoy ve Dilmaç, 2018).

1.6. Değerler Eğitimi Akımları

Akbaş değer eğitiminde bugüne kadar değer gerçekleştirme, karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi, ahlak eğitimi olmak üzere dört önemli hareket ortaya çıktığını ifade etmiştir (Akbaş, 2008).

1.7. Değer Gerçekleştirme

Bu yaklaşım; bireyin, kendi duygu, inanç, öncelik ve değerlerinin farkında olmasını, güçlü ve zayıf yönlerini bilmesini ve yaşam onuruna sahip olmasını kapsar. Akbaş bu hareketin amacını da, kişilerin yaratıcı ve eleştirel düşünceye sahip yetiştirilmesi olarak açıklar (Güngör, 2010).

1.7.1. Karakter Eğitimi

Davranışları yönlendiren ilkelerin toplumun ve zamanın ahlaki ilkelerine uygun olmasının ahlaki karakter, bencillik gibi kuvvetlerin bireyin istikrar ve dengesini bozması ise ahlaki olmayan karakter olarak isimlendirildiğine değinen Akbaş karakter kelimesini ister ahlaki, ister ahlak dışı olsun yalnız tutarlı hareketler için kullanmak gerektiğine dikkat çeker (Halstead ve Taylor, 2000).

1.7.2. Vatandaşlık Eğitimi

(Akbaş), topluluk şeklinde yaşamını sürdüren bireylerin birbirleri ve devlet ile olan bağlarının uyumlu ve düzenli olabilmesinin yazılı normlara ve değerlere bağlı olduğunun altını çizer (Akbaş, 2008). Okullarda, toplum içerisine yeni dâhil olan fertlere, başka bireylerle ve devlet ile olan bağlarındaki vazife ve haklarının öğretildiğini vurgulayan (Akbaş, 2008, s. 19) yurttaşlık vazifesinin şartı olan beceri, değer ve bilgilerin herkese aynı biçimde kazandırılmasının herkesin ortak bir eğitim sürecinden geçmesiyle olanaklanacağını ifade eder. Bu hususu gerçekleştirmek gayesi ile yurttaşlık eğitiminin okul vazifelerinden bir tanesi biçimine büründüğünü belirtir (Kenan, 2009).

1.7.3. Ahlak Eğitimi

Ahlak bir toplumun ayakta kalabilmesindeki en önemli temel değerler sistemidir. Ahlaksal değerlere gereken önemin verilmemesi öncelikle toplum diye tabir edilen sosyal bütünlüğü yok eder. Ahlaki değerlerin olmayışı herhangi bir değer sisteminden bahsetmenin imkânsız olmasına yol açar İnsanların sadece kişisel menfaatleri için çalışmış olduğu ve kendisinden

başkasını düşünmediği bir toplum içerisinde sanat yaşamından da, sosyal ve ekonomik yaşamdan da bahsetmek mümkün değildir (Kuçuradi, 2013).

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Araştırmanın modelinde “*Doküman İnceleme Yöntemi*” tercih edilmiştir. Bu model yazılı ve sözlü metaryallerin analiz durumlarını kapsamaktadır. Araştırılması planlanan konular hakkında, bilgi içeren yazılı materyallerin incelenmesi ile oluşmaktadır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Veriler 2017-2022 yılları arasında okul yöneticilerin değerler eğitimi uygulamaları ile ilgili yapılan çalışmaların “Ulusal Tez Merkezi” veri tabanından elde edilmiştir. “Ulusal Tez Merkezi” üzerinden yapılan incelemeler sonucunda toplamda 50 lisansüstü tez çalışmasına ulaşılmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırmacı tarafından analiz edilen tezler; çalışmanın yıllarına, veri türlerine, araştırma yöntemlerine, örneklem türüne göre, Türkiye’de okul yöneticilerin değerler eğitimi uygulamaları ile ilgili 2017-2022 yılları arasında hazırlanan yüksek lisans tezler ile ilgili temalarında kategorilendirilmiştir. İşlemler sürecinde araştırmacılar inceledikleri tez ile ilgili genel bir değerlendirmede bulunmuştur. Daha sonra, tezlerin belirlenen kategorilerde dikkatli bir şekilde incelenerek veri girişi yapılmıştır. Nitel araştırmalarda araştırma sonuçlarının toplanan verilerle tutarlı olduğunu ortaya çıkarmak için uzman analizi, araştırmacının konumu ve denetim stratejileri kullanılmaktadır.

3. Bulgular

Ülkemizde okul yöneticilerin değerler eğitimi uygulamaları üzerine yapılan lisansüstü çalışmaların ile ilgili 2017-2022 yıllarında araştırmaya dahil edilen çalışmaların alt problemlerine ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1. Yıllara Göre Dağılım

Yıllar	f	%
2017	5	10,0
2018	3	6,0
2019	12	24,0
2020	15	30,0
2021	10	20,0
2022	5	10,0
Toplam	50	100,0

Tablo 1 incelendiğinde okul yöneticilerin değerler eğitimi uygulamaları üzerine yapılan çalışmaların en fazla 2020 yılında (f=15; %30,0), en az ise 2018 yıllarında (f=3; %6,0) olduğu görülmektedir. Sırasıyla 2017 yılında (f=5; % 10,0), 2021 yılında (f=10; % 20,0), ve 2022 yılında (f=5; %10,0), çalışmaların yapıldığı tabloda görülmektedir.

Tablo 2. Veri Türlerine Göre Dağılım

Veri Türleri	f	%
Nicel	18	36,0
Nitel	15	30,0
Karma	17	34,0
Toplam	50	100,0

Tablo 2 incelendiğinde çalışmalarda en fazla nicel yöntem türünün tercih edildiği saptanmıştır. Nicel çalışmalar (f=18; %36,0), nitel çalışmalar (f=15; %30,0), karma çalışmalar (f=17; %34,0) dır.

Tablo 3. Araştırma Desenine Göre Dağılım

Yöntem/ Araştırma Deseni	f	%
“Betimsel Araştırma”	15	30,0
“Durum çalışması”	12	24,0
“Doküman İnceleme”	1	2,0
“Olgu bilim”	6	12,0
“İç içe geçmiş tek durum deseni”	5	10,0
“Literatür taraması”	4	8,0
“Açımlayıcı sıralı”	2	4,0
“Tanıtıcı araştırma yöntemi”	5	10,0
“Metasentez”	1	2,0
Toplam	50	100

Tablo 3 incelenildiğinde çalışmalarda en fazla kullanılan araştırma deseninin betimsel araştırma (f=15, %30,0) olduğu görülmektedir. Çalışmalarda 12 durum çalışması (%24,0), 1 doküman analizi (%2,0), 6 olgu bilim (%12,0), 5 iç içe geçmiş karma desen (%10,0), 4 literatür taraması (%8,0), 2 açımlayıcı sıralı (%4,0), 5 tanıtıcı araştırma (%10,0), 1 meta sentez (%2,0) yönteminin kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 4. Örneklem Türüne Göre Dağılımı

Yöntem/ Araştırma Deseni	f	%
Yönetici	29	56,0
Öğretmen	9	18,0
Öğretmen- Öğrenci	7	14,0
Okul yöneticisi- öğretmen	5	10,0
Toplam	50	100

Tablo 4 incelendiğinde çalışmaların örneklem türlerine göre yönetici, öğretmen, öğretmen-öğrenciler ve okul yöneticileri-öretmenler şeklinde kategorilenmiş olduğu görülmektedir. Çalışmalarda ağırlıklı olarak yöneticiler (f=29; %56,0), katılımcı olarak tercih edildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra öğretmenler (f=9; %18,0), Öğretmen-öğrenci (f=7; %14,0), okul yöneticisi ve öğretmen (f=5; %10,0), ile yürütülen çalışmalar bulunmaktadır.

Tablo 5. Değerler Eğitimi İle İlgili Çalışmalarda Öne Çıkan Değerlere İlişkin Tema, Kod ve Frekans Dağılımı

Tema	Alt Temalar	Kodlar	f	%
Değerler Eğitimi	Olumlu değerler	Özsaygı	50	25,0
		Doğruluk	49	24,5
		Mehametli olmak	31	15,5
		Adaletli olmak	17	8,5
		Sorumluluk	9	4,5
	Olumsuz değerler	Saldırganlık	13	6,5
		Zalimlik	11	5,5
		Tembellik	10	5,5
	İlgisiz değerler	Kaçınmak	5	2,5
		Korkmak	5	2,5

Tablo 5 incelendiğinde değerler eğitimi ile ilgili çalışmalarda öne çıkan değerlere ilişkin tema, kod ve frekans dağılımında olumlu değerler temasında özsaygı kodu dikkat çekecek düzeydedir. Değerler eğitimi ile ilgili çalışmalarda öne çıkan diğer olumlu temalar kodlamalarında sırasıyla şöyledir; özsaygı, doğruluk, merhametli olmak, adaletli olmak, sorumluluktur. Çalışmalarda ön plana çıkan olumsuz tema kodlamaları ise; saldırganlık,

zalimlik ve tembelliktir. Olumlu değerler içerisinde ön plana çıkan özsaygı (f=50; %25,0)'dır. Olumsuz değerde ise Saldırganlık (f=13; %6,5)'tır.

Sonuç

Yapılan çalışma 2017-2022 yılları arasında sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimi konusunda yayınlanan lisansüstü çalışmalar incelenmiştir. Araştırma sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır;

*Okullarda değerler eğitimi konusunda yapılmış çalışmalar en çok 2020 yılında yapılmıştır. 2020 yılında değerler eğiti ile alakalı çalışmaların çoğalmasında milli eğitim bakanlığın değerler eğitimi ile ilgili programların desteklemeleri ile ilgili olduğu düşünülebilir.

*Genel olarak bakıldığında çalışmalarda daha çok nitel çalışma türü ve betimsel araştırma deseni tercih edildiği görülmüştür.

*Örnekleme türüne göre çalışmalar incelendiğinde en çok öğretmenler daha sonra sırasıyla öğrenciler, okul yöneticileri-öğretmenler ve öğrenciler şeklinde olduğu görülmektedir.

*Çalışmaların temalarında elde edilen verilere göre değerler eğitimi ile ilgili çalışmalarda öne çıkan olumlu değerler temasında özsaygı kodu dikkat çekecek düzeydedir. Değerler eğitimi ile ilgili çalışmalarda öne çıkan diğer olumlu temalar kodlamalarında sırasıyla şöyledir; özsaygı, doğruluk, merhametli olmak, adaletli olmak, sorumluluktur. Olumsuz değerler temasında ise Saldırganlık değeri ön plandadır.

Araştırılan çalışmalara bakıldığında değerler eğitimine yönelik çalışmalarda artan bir eğilimin olduğu görülmektedir. Yeni nesillerin değerlerinin ve kültürünün oluşmasında başrol öğretmenlere aittir. Değerler eğitiminin benimsendiği toplumlarda bireyler kendisi ile barışıktır. Akademik seviyesi yüksektir. Bu durum kendisine ve çevresine olumlu yansımaktadır. Değerler eğitiminin benimsendiği toplumlarda moral ve motivasyon değerleri artmakta, toplumda kaynaşmaya, bütünleşmeye, birlik ve beraberliğe yardımcı olmaktadır. Kuşaklar arasında adaletli olmak olan toplumlarda kuşak çatışmaları daha az görülmektedir. Yine değerler eğitimini almış, özümsemiş ve fiiliyata geçirmiş birey ve toplumlarda sosyal dayanışma ve sosyal ilişkiler de daha gelişmiştir. Çalışmaların genel karakteristik özelliklerine bakıldığında okullarda değerler eğitimi uygulamaları noktasında birleşmişlerdir. Köksal Süleymanoğlu (2021), araştırmasında, en fazla tezin 2020 yılında yayımlandığını, tezlerin büyük bir kısmında nitel araştırma yöntemi kullandığını ve diğer karakteristik özelliklerinde benzer sonucuna ulaşmıştır. Bu durum, söz konusu çalışmamızın sonuçları ile aynı sonuca sahip olduğunu göstermektedir. Başka bir çalışma Meydan (2014)'ın elde ettiği karakteristik özelliklerinde benzer sonuçlara ulaşmıştır. İncelenen çalışmalar, genel olarak birbirine yakın olduğu görülmektedir. Çalışma sonuçlarına göre şu önerilere yer verilebilir:

*Değerler eğitimi ile alakalı öğretmenlere yönelik hizmetiçi eğitimler verilmesi gerekmektedir.

*Değerler eğitimini kazandırmada öğrenciyi ilgilendiren aile, öğretmen ve yönetici işbirliğine ihtiyaç duyulmaktadır.

*Değerler eğitimi ile ilgili karma çalışmalar yapılabilir.

Kaynaklar

- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi].
- Akbaş, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), 9-27.
- Aladağ, S. (2009). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Kazanma Düzeyine Etkisi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi].
- Avcı, E. (2011). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Karakter Eğitimine Dair Özyeterliklerinin İncelenmesi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi].
- Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2012). *Okulda Değerler Eğitimi*. Nobel Yayınları.
- Balat Uyanık, G. ve Doğal Balaban, A. (2006). *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Etkinlikleri*. Kök Yayınları
- Baltacı, N. B. (2018). *Ortaokul Yöneticilerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi].
- Beldağ, A. (2019). Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi. (Salih Zeki Genç ve Adem Beldağ, Çev. Ed.). *Karakter ve Değer Eğitimi İçinde*. Pegem Akademi.
- Bolay, S. H. (2007). Aşkın Değerler Buhranı. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* (26-28 Kasım 2004) *Kitabı*, 55-69, Dem Yayıncılık.
- Boydak Özcan, M. (2009). Öğrenim Görülen Okul Türüne Göre Yöneticilerin Öğrencilere Değer Kazandırma Davranışları. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, 8 (1), 55-62.
- Cihan, N. (2014). Okullarda değerler eğitimi ve Türkiye'deki uygulamaya bir bakış. *Electronic Turkish Studies*, 9 (2), 429-436.
- Çağlayan, A. (2003). *Ahlâk Pusulası Ahlâk ve Değerler Eğitimi*. Değerler Eğitimi Yayınları.
- Çankırlı, A. (2015). *Ailede ve Okulda Değerler Eğitimi*. Zafer yayınları.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (1992). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Ağaç Yayınları.
- Dilmaç, B. (2002). *İnsanca Değerler Eğitimi*. Nobel Yayınları.

- Doğanay, A. (2006). Değerler Eğitimi. *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. (Cemil Öztürk, Çev. Ed.). Pegem A Yayıncılık.
- Döş, İ. ve Savaş, A. C. (2015). *Elementary school administrators and their roles in the context of effective schools*, SAGE Open January-March 1 (1), 1-11.
- Ekşi, H. (2003). Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 79-96.
- Ekşi, H. ve Okudan, A. Y. (2011). Eğitim Yöneticilerinin Bakış Açısı ile Değerler Eğitimi. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 8 (2), 178-190.
- Ergün, S. (2013). *Ergenlere Verilen Değer Eğitiminin Öz Düzenleme Stratejileri Üzerindeki Etkisinin Sınanması* [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi].
- Feather, N. T. (1995). Values, valences, and choice: The influence of values on the perceived attractiveness and choice of alternatives. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 1135-1151.
- Güngör, E. (2010). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*. Ötüken Yayıncılık.
- Halstead, J. M., & Taylor, M. J. (2000). Learning and Teaching About Values: A Review of Recent Research. *Cambridge Journal of Education*, 30 (2), 169-177.
- Katılmış, A. (2010). *Sosyal Bilgiler Derslerindeki Bazı Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Bir Karakter Eğitimi Programının Geliştirilmesi* [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi].
- Kenan, S. (2009). Modern Eğitimde Kaybolan Nokta: Değerler Eğitimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9 (1), 147-180.
- Kuçuradi, İ. (2013). *İnsan ve Değerleri*. Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgün'ün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi].
- Kuş, D. (2009). *İlköğretim Programlarının, Örtük Programın ve Okul Dışı Etmenlerin Değerleri Kazandırma Etkililiğinin 8. Sınıf İlköğretim Öğrencilerinin ve Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre İncelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi].
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikolojisi Dergisi*, 45, 59-76.
- Meydan ve Bahçe (2010). Hayat Bilgisi Öğretiminde Değerlerin Kazandırılma Düzeylerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 20-37.
- Meydan, H. (2014). Okulda Değerler Eğitiminin Yeri ve Değerler Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 93-108.

- Okudan, A. Y. (2010). *Eğitim Yöneticilerinin Değerler Eğitiminin Önemi Etkileri ve Uygulamaları Hakkındaki Görüşleri* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi].
- Özkan, R. (2011). Toplumsal Yapı, Değerler ve Eğitim İlişkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19 (1), 333-344.
- Schwartz, S. H. (1996). “*Values priorities and behavior: applying a theory of integrated valuesystem*”. *universidad de palermo*: <http://dspace.palermo.edu/dspace/bitstream/10226/368/1/2Psico%2007.pdf>
- Sezgin, F. (2006). *İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Bireysel ve Örgütsel Değerlerinin Uyumu (Ankara İli Örneği)* [Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi].
- Ulusoy, K. (2007). *Lise Tarih Programında Yer Alan Geleneksel ve Demokratik Değerlere Yönelik Öğrenci Tutumlarının ve Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi].
- Ulusoy, K. Dilmaç, B.(2015) *Değerler Eğitimi*. Pegem akademi.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2012). *Değerler Eğitimi*. Pegem Akademi.
- Yaman, E. (2012). *Değerler Eğitimi ve Eğitimde Yeni Ufuklar*. Akçağ Basım Yayımları.